

A névtér mint kulturális szükséglet

A nemzeti aggregátor kitüntetett feladata

A nemzeti névterek kialakulása a fejlett államokban közel egy évtizede kezdődött, és mind-egyik kultúrkörben az egyik legjelentősebb vállalkozás. Létrejöttük oka, hogy a weben hozzáférhető tulajdon- és köznevek állománya nagyságrendekkel haladja meg a hagyományos szótárakba és lexikonokba foglalt állományokat, ráadásul mind bővülésük, mind változásuk rendkívül dinamikus. A kialakuló hatalmas névállományban a szótárakban szokásos betűrendes keresés elégtelen, a névtereket éppen ezért szemantikailag strukturáltan alakítják ki. A magyar névtér kialakulásával a határon túli magyar nyelvhasználat is jelentős kulturális támaszt kap. A MaNDA nemcsak a digitális és digitalizált információk, hanem a nemzeti névtér kezelésének is aggregációs intézménye kell, hogy legyen.

Általános megközelítés

Meghatározás

A nemzeti névtér

- a magyar nevek (tulajdonnevek és köznevek) rendszerré szervezett,
- minden közvetlen gyakorlati alkalmazástól független,
- weben megvalósuló szemantikai rendszere.

A nemzeti névtér fontos tulajdonsága, hogy a nevek

- morfológiailag (homonimák, szinonimák) szabályozzák, és
- szemantikailag strukturálják.

A morfológiai szabályozás azt jelenti, hogy a homonim névalakokat szétválasztják, a szinonim névalakokat pedig összekapcsolják. A morfológiai szabályozás eredménye a szabványosított, egységesített név. Például homonim név: homok [anyag], Homok [település]; szinonim név: eb, kutya.

A szemantikai strukturálás azt jelenti, hogy a nevek között fogalmi, parciális, oksági és egyéb, az asszociációkon alapuló relációkat határoznak meg. A szemantikai strukturálás eredménye a nevek összefüggő rendszere.

Az így kialakított névtérrel önálló entitásként kezelt névtípusok (a tulajdonnevek és a köznevek fajtái)¹, a nevek között fennálló morfológiai és szemantikai relációk, és a kezelésükhöz szükséges egyéb adatok alkotják. Noha a névterek adatbázisba szervezett és számítástechnikai eszközökkel kezelt rend-

szerek, a mindennapi felhasználó szemével nézve minden névtér mint strukturált szótár jelenik meg. Azért szótár, mert adott nemzeti kultúra név- és szókincsét tartalmazza, és azért strukturált, mert e nevek és szavak között az összefüggések is megjelennek.

A nemzeti névtér rendszerének összhangja alapvetően az egységesített névalakok azonos elvek (szabványok) szerinti megállapításán múlik. És a belátáson, hogy ez mennyire alapvető a jövő szempontjából.

Keresési lehetőségek

A teljesség igényével kialakuló névterekben a következő keresések lehetségesek:

- Keresés a nevek szerint (pl. aszerint, hogy Rejtő Jenő, Szent István király, Budapesti Műegyetem, 18. század eleje, Budapest ostroma, fogorvosi szék, kalandregény, rockopera, Badacsonytomaj, Ünökő).
- Keresés a nevek tulajdonságai szerint (pl. „pécsi születésű költő”, „rettegi előnevű a 18. századi nemesi összeírásokban”, olyan nevek, amelyek meghatározásában az „erős ritmikájú” kifejezés szerepel, „erdélyi hegy”).
- A névtérben a személyt jellemzi a születési és tevékenységi helye, ideje, foglalkozása, életrajzán belül pedig bármelyik szó. Ezek mindegyike szerint keresni kell tudni egy névtérben. Például meg kell találni adott esetben azokat a személyeket, akik birtokosok adott településen, vagy azokat, akik adott időszakban egyetemi tanárok,

azaz keresni kell tudni a birtokos, a település, az egyetemi tanár, az év vagy az időszak alapján.

- Bóklászó, szörfölő keresés a nevek közötti szemantikai összefüggések mentén, melyek az ugrópontok szerepét játsszák (pl. Badacsonytomajról a határában fekvő Hármashegy-re, onnan a mellette fekvő Kőbölkút egykori falura, onnan Nemesgulácsra, melynek Kőbölkút a külterületi része).²

A névtér elsődleges feladata

A nemzeti névtér ugyan arra is használható, hogy a hagyományos, illetve a digitalizálandó, digitalizált, digitális és egyéb elsődleges információk és dokumentumok állományainak tartalom szerinti feldolgozását támogassa, de ez csak másodlagos, noha kétségtelenül praktikus feladata. A nemzeti névtér valójában ettől teljesen független, önmagáért való, a magyar kultúra továbbéléséhez elengedhetetlenül szükséges szellemi termék. A magyar nyelven kifejezhető tulajdonneveknek és fogalmak neveinek minden eddigi szótárhoz képest összetettebb és gazdagabb a rendszere. Szemantikailag mindenképpen az, és csak ráfordítás kérdése, hogy a nyelvtani jellemzők (szófaj, szótípus, ragozási formák stb.) dolgában is teljes legyen.

Létrehozása kulturális szükséglet: a magyar nevek és összefüggéseiknek minden alkalmazástól független, önmagáért való megőrzésének az eszköze a nyomtatott korszak utáni világban.

A névtér létrejöttének legfontosabb feltétele

A nemzeti névtér kialakításának alapvető feltétele a jelentős névterekkel rendelkező közgyűjtemények és más intézmények szoros együttműködése, a gyakorlatban megvalósuló érdekezésszerű megteremtése.

Ezt hatalmi szóval megteremteni nem lehetséges. A szempontok kölcsönös figyelembevételén alapuló intézményközi megegyezéseket semmiféle egyéni kezdeményezésen alapuló erőaktus nem pótolja, legyen az bármilyen jó szándékú koncepció. Ellenkezőleg: az egyes emberek, legyenek bármilyen tudományos és politikai státusban, jönnek és mennek, a kulturális örökséggel foglalkozó intézmények ezzel szemben az euroatlanti kultúrkörben ennél szilárdabb képződmények. Csak akkor lesz nemzeti névtér, ha ennek megvalósításáért a felelősséget nemcsak egyetlen, központi, az adatokat aggregáló intézmény – mint a NAVA – viseli, hanem ezt a felelősséget a megfelelő szak-

mai (és szükség esetén anyagi) koordináció révén az érintett nemzeti intézményekhez is delegálják. Ha a nemzeti névtér ennek szellemében fog működni, jelentősen hozzájárul nyelvi kultúránk versenyképes védelméhez.

Klebensberg Kunó, ha kultuszminiszterként feltámadna, biztos, hogy támogatná a nemzeti névtér létrehozását.

Kialakítása hosszú folyamat lesz

A nemzeti névtér kialakítása nem rövidtávú folyamat. Ha az érintett nagy kulturális örökségvédelmi intézmények is a nemzeti névtér koncepciókialakítási és -megvalósítási letéteményesei lesznek, akkor, együtt a központi aggregációs intézménnyel, remény van arra, hogy ez a nemzeti kultúra továbbéléséhez rendkívül fontos terv megvalósuljon.

A technikai feltételek (az informatikai lehetőségek) ehhez adottak, minden további az összehangolás szervezeti megteremtésén múlik.

Ahhoz képest, hogy mekkora ráfordítást igényel a dokumentumok és információk digitalizálása, a nemzeti névtér kialakításának anyagi igényei ennek csak töredékét jelentik. Különösen, ha a kialakítása fokozatos. Már a nevek és a közöttük fennálló, adott esetben csak minimális szemantikai összefüggések rendszerré szervezése is jelentős tett.

Kialakítása szükségszerű nemzeti feladat

A nemzeti névterek kialakításának a folyamata a fejlett világ nemzeti kultúráiban mindenütt elkezdődött, és helyenként már jelentős eredményekhez vezetett.

A kulturális örökség feldolgozásával foglalkozó intézményekben ugyanis mára – más nemzetek nyelvi gazdagodásával párhuzamosan – a magyar tulajdon- és köznevek (személy-, testületi és földrajzi nevek, valamint szakkifejezések) olyan hatalmas állományai halmozódtak föl, amelyek megfelelő szervezeti és szakmai koordinációért és egységesítésért kiáltanak.

Ezek az állományok jelentősen meghaladják a nevek lexikonokban és értelmező szótárakban eddig rögzített, történelmileg kialakult állományait.

A nemzeti névtér a maga tulajdon- és köznévi állományával a lexikonokban és a magyar nyelv

értelmező szótáraiban rögzített állományokat a magyar nyelvi örökség speciális szakmai és egyéb neveivel egészíti ki. Ezáltal a magyar tulajdon- és köznevek minden eddigénél teljesebb állománya válhat hozzáférhetővé a köz számára is egységes és áttekinthető keretben.

A nemzeti névtér akár egészében, akár szelektíven, akár további kiegészítésekkel minden intézményben szabadon felhasználható kell, hogy legyen, akár a nemzeti kulturális örökség állományainak feldolgozásához, akár más célokra. Ugyanez érvényes a személyekre is: ők is szabadon használhatják.

Jelentősége a több részre szakadt nemzetek esetében

A világhálón szabadon hozzáférhető nemzeti névtereknek különösen nagy jelentősége van az olyan nemzetek esetében, amelyek jelentős határon túli részekkel rendelkeznek.

A nemzetállamokban, ahol csak egyetlen nemzet számít államalkotónak, a nem államalkotó nemzetek, illetve nemzetrészek tagjai kulturálisan elkerülhetetlenül hátrányos helyzetbe kerülnek az államalkotó nemzeti kultúrával szemben. A világhálón hozzáférhető nemzeti névterek e nem államalkotónak számított nemzetek tagjai számára kulturálisan létfontosságú: a kényszerű asszimiláció által veszélyeztetett nyelvük versenyképes megőrzéséhez járulhat hozzá.

A szakmai képzésben és tevékenységben a nemzetállamokban egyrészt elkerülhetetlenül az államalkotó nemzet hivatalossá nyilvánított nyelve érvényesül. Másrészt aligha lehet arra számítani, hogy az ilyen nemzetállamban a nem államalkotónak számító nemzetek, illetve nemzetrészek nyelvén is kialakítják a névtereket. Ezért például a szomszéd nemzetállamokban élő magyar nyelvű állampolgárok számára az anyaország nemzeti névtére biztosíthatja a saját nemzeti kultúrájuk védelmét, nem utolsósorban azt, hogy a szaknyelv anyanyelvi használatában a köz – és nem utolsósorban a magyar nyelvű oktatás – számára a határon túl is könnyen elérhető, megfelelő támasztékuk legyen.

Éppen ezért a magyar nemzeti névtér egyik kiemelkedően fontos feladata, hogy a benne szereplő köznevek a szomszédos államok hivatalos nyelve szerint is kereshetők legyenek. Hogy például egy olyan szó esetén, mint a szlovák „revolverový sústruh” a magyar nemzeti névtérben meg lehes-

sen találni az ennek megfelelő „revolvereszterga” kifejezést, a román „carioca” esetében pedig a „filctoll” kifejezést.

Hogy ne egy olyan, kihalásra ítélt magyar nyelv alakuljon ki ezekben az államokban, amelyben a következő mondatok keletkezzenek: „Az alkatrész megmunkálására a revolverový sústruh a legalkalmasabb”. „Kérlek, add oda a cariocádat!”

A magyar nemzeti névtérnek köznevek dolgában többnyelvűnek kell lennie.

Néhány speciális jellemző

A név mint elsődleges adat

A nemzeti névtérben a nevek elsődleges adatok, mivel a személy- és testületi nevek nem adatokra, hanem konkrét személyekre és testületekre vonatkoznak, a földrajzi nevek konkrét helyekre, a köznevek pedig konkrét fogalmak nevei. A nevek vonatkozó adatok a nemzeti névtérben a másodlagos vagy metaadatok. A névtér nevei akkor lesznek metaadatok, ha a dokumentumokhoz fölhasználják őket.³ Ilyenkor a nevek vonatkozó adatok harmadlagos adatok lesznek.

A fogalmi/előfordulási, a nyelvi és a pragmatikus szintek szétválasztása

A névterekre vonatkozó legfontosabb kezelési követelmény, hogy tulajdonnevek esetében szét kell választani az előfordulási és a nyelvi, köznevek esetében pedig a fogalmi és a nyelvi szintet, és mindegyik esetében a pragmatikus szintet. Erre azért van szükség, mert egy előfordulásnak (személynek, testületnek, helynek stb.), illetve egy fogalomnak egynél több neve lehet. A különböző nevekhez ugyanakkor az előfordulásnak, illetve fogalomnak a jellemzői tartoznak, és csak a nyelv által kifejezett névalakok különböznek.

A névalakokhoz is kapcsolódnak jellemzők, melyek csak az egyes névalakokra érvényesek.

Például *Bodor Pál* író adatai (születési helye, ideje, foglalkozása, életútja stb.) mindegyik álnevét (Diurnus, Tóth Balázs, Zaláni János, Bóra Gábor) jellemzi. Gyulafehérvár adatai (földrajzi koordinátája, természeti leírása stb.) mindegyik nevéhez (Gyula-Fehérvár, Gyula-Fehervaru, Alba Carolina, Alba Iulia, Alba Julia, Karlsburg) hozzátartozik; de például a közigazgatási hovatartozása, vagy a név

nyelve (középkori latin, római, román), használati jellemzője (elavult, történeti, köznyelvi) csak az egyes névalakokhoz kapcsolódik.

Kitüntetett név

A felhasználóbarát kezelés érdekében célszerű kiválasztani azt a nevet, amely a nemzeti névtérben az előfordulást, illetve a fogalmat nevezi meg. Az erre a célra kiválasztott, a fogalmi szintet megnevező név a kitüntetett név.

Ez a név csak annyiban kitüntetett, hogy jelzi, ehhez kapcsolódnak az előfordulásra, illetve a fogalomra vonatkozó adatok, melyek az összes többi névalakra is érvényesek. Nem következik belőle a névhasználatra semmi, tehát az sem, hogy bárki felhasználónak ezt a nevet kellene előnyben részesíteni. Csak azt jelzi, hogy a nemzeti névtérben az előfordulás, illetve fogalom minden névre közös tulajdonságai a felhasználó számára tájékoztatásul ehhez kapcsolódnak.

Deszkriptor

Mindazokhoz a nevekhez, melyek a nemzeti névtérben egymással egyenrangúak, ugyancsak kapcsolódnak a kitüntetett név adatai. A felhasználók számára tehát, akik nem a kitüntetett nevet tekintik fontosnak, ezek az egymással egyenrangú nevek a kitüntetett névvel párhuzamosan használhatók, azaz ugyanannyi információt tartalmaz(hat)nak, mint a kitüntetett név. Az erre a célra kiválasztott, a nyelvi szinten megjelenő, a kitüntetett névvel ekvivalens név a deszkriptor.

Nemdeszkriptor

Lehetővé kell tenni, hogy mindazok a nevek, melyek a nemzeti névtérben egyéb szabvány szerinti névalakok, vagy inkább véletlenszerűnek, kevésbé fontosnak tekinthetők, alapértelmezésben egyszerűbb formában jelenjenek meg a felhasználó számára. Az így kiválasztott, ugyancsak a nyelvi szinten megjelenő, de pragmatikusan kezelt nevek a nemdeszkriptorok.

Alapértelmezésben a nemdeszkriptorok „lásd” utalással kapcsolódnak vagy a kitüntetett névhez, vagy valamelyik deszkriptorhoz. Ugyanakkor opcionálisan a nemdeszkriptorokhoz is megjelenítheti a felhasználó egyrészt az összes olyan adatot, amely a fogalmat, továbbá azokat az adatokat, amelyek csak az adott nemdeszkriptor névalakját jellemzik. Így biztosítható, hogy a különböző

szakmák, archívumok adott esetben *más-más nevet* minősítsenek egységesítettnek.

Példa a Köztauruszból földrajzi névre:

Balázsfalva	kitüntetett név (a fogalom neve, természetes nyelvű azonosítója)
Blaj	deszkriptor (ekvivalens hivatalos román név)
Blasendorf	deszkriptor (ekvivalens német név)
Blasii villa	deszkriptor (ekvivalens középkori latin név az oklevelekben)
BázSORÁS	nemdeszkriptor (magyar nyelvjárási név), <i>lásd</i> Balázsfalva
Blaj-Oras	nemdeszkriptor (19. századi román név), <i>lásd</i> Blaj
Blasfalău	nemdeszkriptor (a magyar név román neve), <i>lásd</i> Balázsfalva
Blasiu	nemdeszkriptor (román nyelvjárási név), <i>lásd</i> Blaj
Bluesendref	nemdeszkriptor (régies szász név), <i>lásd</i> Blasendorf
Blußendref	nemdeszkriptor (mai szász név), <i>lásd</i> Blasendorf

A névtéren belüli összhang feltétele

A nemzeti névtéren belüli összhang feltétele a magyar gyűjteményi rendszerek közötti összhang. Az összhangot az teremti meg, hogy az egyes gyűjteményi rendszerekben (könyvtárak, levéltárak, múzeumok) a maguk számára fontos deszkriptorok névalakjait azonosan egységes szerkezetben veszik föl.

Ennek sikere azon a belátáson alapszik, hogy a nagy gyűjteményi rendszerekben ezt mennyire tekintik alapvetőnek a jövő szempontjából.

Az összehangoltan fölvevett kitüntetett nevek és a deszkriptorok névalakja tehát egységesített formájú. Ennek a könyvtári, levéltári és múzeumi rendszerekben hagyományosan különböző a neve (tételfej, kitüntetett név, deszkriptor, egységesített név stb.). Mivel az egységesített formájú név mintegy a lenyomata, reprezentánsa, eminens képviselője az előfordulásnak, illetve a fogalomnak, ezért a nemzeti névtérben a „névjegy” szóval nevezhető meg.

Például:

Szabó János (1982–) (mérnök) (indián)
Magyar Tudományos Akadémia (Budapest).
Regionális Kutatások Központja (Pécs). Alföldi
Tudományos Intézet
Budapest. 14. kerület. Istvánmező

A fenti példák a laikus felhasználó számára jelenítik meg a nevek szerkezetét.

Az összes névtípus kezelése

A nemzeti névtérben biztosítani kell az összes névtípus kezelését. A gyakorlatban az alábbi fontosabb névtípusok⁴ alakultak ki:

tulajdonnevek (egyedek nevei)

személynevek
testületi nevek
rendezvénynevek
címek

földrajzi tulajdonnevek

köznevek (fogalomnevek)

kronologikus kifejezések
dokumentumtípusok
nyelvek
népek
szakkifejezések (szaktárgyszavak).

Az egyes névtípusoknak eltér a szerkezete, és eltérnek a rájuk vonatkozó metaadatok fajtái is. Például a személyeknek születési, a testületeknek alapítási dátuma van, a földrajzi helyeknek koordinátája, a szakkifejezéseknek alkalmazási területe van.

A professzionális felhasználó számára a nevek szerkezetét az egyes szakterületekben, illetve archívumokban az adatok migrációjára (cseréjére, letöltésére) használt kommunikációs formátumok (adatcsere-formátumok) rögzítik. A nemzeti névtérben a tartalomintegrációhoz és a keresések támogatására szükség van

- a létező vagy kialakuló magyar intézményi névterek szerkezetének illesztésére,⁵
- a magyar és nemzetközi kapcsolódó szabványok követelményeinek betartására,⁶
- a különféle kommunikációs formátumokat kell tudni kezelni. Például a könyvtári MARC- és SKOS-formátumot, a levéltári EAD-formátumot, a múzeumi CIDOC-formátumot,⁷
- a hasonló programokhoz való kapcsolat biztosítására.⁸

Példák a Köztauruszból a HUNMARC formátumra:

- 100: **1#|SaSzabó\$János\$d1982–\$cmérmők\$gindian**
110: **20|SaMagyar Tudományos Akadémia\$cbudapest \$bRegionális Kutatások Központja\$cpécs\$bAlföldi Tudományos Intézet**
111: **2#|SaOrszágos Képző- és Iparművészeti Tárlat\$bEsszencia Kiállítás\$173.\$d2000\$cbudapest**

- 130: **10|SaSzonáta\$mgka., zg.\$sop. 18.\$rg-moll\$nlil. \$pAndante**
148: **##|Sa19. század**
150: **##|Sadobrevolver-eszterga**
151: **##|SaBudapest\$b14. kerület. Istvánmező**
155: **##|Sanemesi oklevél**
034: **##|f40.064167\$d73.938691**

A fenti formátumban a nevek tételfejét a háromkarakteres mezőazonosító, a nevek szerkezetét a \$-jellel jelölt egykarakteres almezőazonosítók, továbbá a /jel előtt álló indikátorok jelölik.

Példa név formátumára a levéltári EAC formátum szerint:

```
<nameEntry localType="variante">
  <part localType="családnév">Szabó</part>
  <part localType="utónév">János</part>
</nameEntry>
</identity>
<description>
  <existDates>
    <dateRange>
      <fromDate standardDate="1982–">1982–
    </fromDate>
    </dateRange>
  </existDates>
  <functions>
    <function>
      <term>mérmők</term>
    </function>
    <function>
      <term>indian</term>
    </function>
  </functions>
</description>
```

Ebben a formátumban a névszerkezetet az xml jelölőnyelv segítségével jelölik:

A relációk kezelése

A nemzeti névtérben biztosítani kell a legfontosabb morfológiai és szemantikai relációk kezelését. A gyakorlatban az alábbi fontosabb relációk használatosak:

morfológiai relációk

nemdeszkriptor és kitüntetett név/deszriptor közötti kapcsolat,
homonim névalakok közötti kapcsolat (más értelemben, nem azonos),
ekvivalens kapcsolat (a fogalom különböző egyezőesített nevei [a deszkriptorok] között)

szemantikai relációk

generikus (faj-nem),
partitív (rész-egész),
okszági (eredménye, rendeltetése, célja, tárgya,
következménye stb.),
egyéb rokonsági (tulajdonsága, hasonlósága
stb.).

A relációk nemcsak egy névtípuson belül, hanem az egyes névtípusok között is fennállhatnak! Személyhez kapcsolódhat például foglalkozásnév, földrajzi hely, tevékenységi kör (szakkifejezés) stb.

A megjegyzések (leíró adatok) kezelése

Lehetővé kell tenni, hogy a nevekhez meghatározások, magyarázatok, használati, történeti, a név alak változására stb. vonatkozó szöveges megjegyzések, forrásadatok, továbbá minden olyan leíró adat szükség szerint kapcsolódhasson, melyeket a hazai és a nemzetközi szabványok és kommunikációs formátumok előírnak. Ezeken a korlátlan hosszúságú szöveges (leíró) adatokon belül biztosítani kell a szabadon választott szavakkal végezhető keresést.

A névtér használata

A rendszernek olyannak kell lennie, hogy

- a kezelt névtér a résztvevők rendszerébe egészében vagy részeiben integrálható legyen,
- az egyes résztvevők beviteli és módosításai mind a résztvevők rendszerében, mind a teljes névtérben megjelenhessenek.

Nemzetközi trend, hogy a résztvevők lemondanak a saját névtérük karbantartásáról, és ezt a névtér aggregációs intézményére delegálják. Például szükség szerint vesznek föl új tárgyszót, de annak szemantikai beágyazását a nemzeti névtérbe a névtér szerkesztősege végzi

A rendszer professzionális részében történik

- a névterek szerkesztése,
- új nevek fölvétele,
- a nevek módosítása, törlése,
- a névrekordok metaadatainak szerkesztése.

A rendszer felhasználóbarát formában kialakított megjelenítési felületéhez a laikus felhasználó is hozzáférhet, benne kereshet.⁹ Ezen a felületen alapértelmezésben nem kell minden relációs és szöveges adatnak megjelennie; biztosítani kell azok kívánság szerinti megjelenítését.

A rendszert, mint minden műszaki rendszert, a legnagyobb terhelésre kell méretezni!

Következtetés

Mindezekből következik, hogy a MaNDA keretein belül, függetlenül a MaNDA egyéb feladataitól, a nemzeti névtér kialakításának, e névtér aggregált kezelésének önálló, és kiemelt szerepe kell, hogy legyen.

A MANDALAT 0.9-es változata [16] még nem ebbéli jelentőségével arányosan kezeli ezt a kérdést. Szerzői a MANDALAT 5.3 fejezetében foglalkoznak ezzel a kérdéssel. A koncepció további, javított változataiban remélhetőleg részletesebben és távlatosabb szemléletben fogalmazódnak majd meg a célkitűzések. A távlatosabb megközelítés ugyanis a nemzeti névterek fent elmondott szerepéből következik.

Megjegyzések

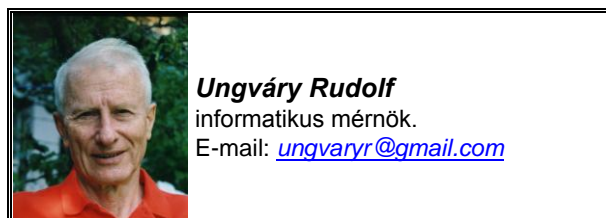
- ¹ Az egyes névtértípusok névtéreneinek összességét névtérrendszernek is nevezik. A névtípusokra vonatkozóan l. [10] és [14].
- ² Az információkeresés módjait részletesen tárgyalja [15].
- ³ A különválasztást rendszerbe foglalva tárgyalja az IFLA normatív dokumentuma [3]. L. továbbá [14].
- ⁴ Lásd összefoglaló tárgyalásukat [13].
- ⁵ Az Országos Széchényi Könyvtár, a Magyar Országos Levéltár, a Petőfi Irodalmi Múzeum stb. névtérei.
- ⁶ ISO 2788, ISO 5964, MSZ 3440, ISAR (CPF), BS 8723 stb. [3] [4] [5] [6] [7] [9].
- ⁷ MARC21, SKOS. EAC-CPF stb. [1] [8] [11] [12].
- ⁸ Getty Thesaurus, GeoNames stb.
- ⁹ A felhasználóbarát megjelenítés egyik nemzetközileg ismert példája a Getty cég tezaszuszainak megjelenítése [2].

Irodalom

- [1] EAC-CPF Encoded Archival Context. Corporate Bodies, Persons, and Families: Tag library. Elements. Society of American Archivists. Staatsbibliothek zu Berlin. [Kezelő: National Archives and Records Administration] 2010.
<<http://www3.iath.virginia.edu/eac/cpf/tagLibrary/cpfTagLibrary.html#d1e822>>

- [2] Getty Vocabularies. Search tools & databases. The Getty Research Institute, Los Angeles, 2010–
<<http://www.getty.edu/research/tools/vocabularies/>>
- [3] IFLA. Functional Requirements for Authority Data. A Conceptual Model. IFLA Working Group on Functional Requirements and Numbering of Authority Records (FRANAR). Draft. 2007. 04. 01.
<http://www.ifla.org/VII/d4/FRANAR-ConceptualModel-2ndReview.pdf>
<http://archive.ifla.org/VII/s13/frbr/frbr_current_toc.htm>
- [4] ISAAR (CPF) : International Standard Archival Authority Record for Corporate Bodies, Persons and Families. Second ed., International Council on Archives. ICA Committee on Descriptive Standards, Canberra, 2004.
<http://bfl.archivportal.hu/id-1037-isaar_cpf_szervezetek_testuletek.html#521>
- [5] ISO 2788–1986; Documentation -- Guidelines for the establishment and development of monolingual thesauri
- [6] ISO 5964–1985 ; Documentation -- Guidelines for the establishment and development of multilingual thesauri
- [7] ISO 25964–2011 ; Information and documentation - - Thesauri and interoperability with other vocabularies
- [8] MARC21 Format for authority data. [Washington], Library of Congress. Network Development and MARC Standards Office; Cataloging Distribution Service. 1999 Ed., Update No. 1 (October 2001) through Update No. 9 (October 2008). Washinton, Library of Congress, Network Development and MARC Standards Office.
<<http://www.loc.gov/marc/authority/ecadhome.html>>
- [9] MSZ 3418–87 ; Magyar nyelvű információkereső tezaurusok. Szerkezete, részei és formái
- [10] UNGVÁRY Rudolf: Az információkeresés szavai. = TMT, 50. köt. 12. sz. 2003. p. 1–27.
<http://tmt.omikk.bme.hu/show_news.html?id=3451&issue_id=446>
- [11] UNGVÁRY Rudolf: MARC21/HUNMARC. A besorolási adatok adatsere-formátuma. Főbb jellemzők, fejlődés és problémák. = Könyvtári Figyelő, 20. (56.) köt. 1. sz. 2010. p. 4–70.
<<http://ki.oszk.hu/kf/2010/10/marc21hunmarc-a-besorolasi-adatok-metaadat-formatuma-fobb-jellemzok-fejlodes-es-problemak/>>
- [12] UNGVÁRY Rudolf: A MARC formátum és a nemdeszkriptorok. = TMT, 57. köt. 3. sz. 2010. p. 4–19.
<http://tmt.omikk.bme.hu/show_news.html?id=5301&issue_id=513>
- [13] UNGVÁRY Rudolf: Metaadatok összehasonlító vizsgálata gyűjteményi rendszerekben. = TMT, 58. köt. 6. sz. 2011.
<http://tmt.omikk.bme.hu/login.html?initreq=%2Fshow_news.html%3Fissue_id%3D527%26id%3D5505>
- [14] UNGVÁRY Rudolf: A névterek és az adatok tulajdonságai. A történet, avagy a fogalmi és a nyelvi szint. = TMT, 59. köt. 3. sz. 2012. p. 91–105.
- [15] UNGVÁRY Rudolf – VAJDA Erik: Könyvtári információkeresés. 2. jav. kiad. Budapest, Typotex, 2002. 170 p.
- [16] Mandalat 0.9 = <http://work.mandarchiv.hu/mandalat/>

Beérkezett: 2012. VII. 19-én.

Ungváry Rudolf
informatikus mérnök.
E-mail: ungvary@gmail.com

Európában is átveszi az uralmat az e-könyv

Az Amazon szerint a szigetországban először haladta meg az eladott e-könyvek száma az értékesített hagyományos kiadványok és puhakötésű kötetek számát. A társaság 1998 óta árul könyveket az Egyesült Királyságban, de a helyi kínálatában csak 2010 augusztusa óta érhető el a Kindle. A cég ugyanakkor hangsúlyozta, hogy bár az elmúlt hónapokban rendkívül megnőtt az érdeklődés az e-kiadványok iránt, a nyomtatott művek szintén keresettek és azok eladási számai szintén folyamatosan emelkednek.

Az idén eddig minden 100 eladott nyomtatott alkotásra 114 elektronikus könyv jutott. A tapasztalatok azt mutatják, hogy a Kindle készüléket vásároló felhasználók a korábbinál négyszer több terméket vesznek és a hagyományos kötetek továbbra is érdeklik az embereket.

Az Egyesült Államokban jóval hosszabb idő, négy év kellett ahhoz, hogy az eladott e-könyvek száma megelőzze a hagyományos kiadványok értékesítési adatait. (Ez 2010 júliusában következett be.) Nagy-Britanniában viszont a helyi Kindle Store boltok megnyitása után alig két évvel sikerült ugyanezt elérni. Az Amazon szerint ezt az olvasási reneszánsz korszakot a Kindle váltotta ki. Az Amazon szempontjából az is jó hír, hogy a független íróknak publikálási lehetőséget biztosító Kindle Direct Publishing (KDP) platform szintén sikeres. A legnépszerűbb szerzők eddig több százezer példányt értékesítettek a műveikből. Ennek következtében a KDP-t használó alkotók száma több mint 400 százalékkal nőtt.

/SG.hu Hírlevél, 2012. augusztus 8., www.sg.hu/

(SzP)